

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора Дубич Клавдії Василівни, на дисертацію Сухової Ксенії Костянтинівни на тему «Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах», подану до захисту разову спеціалізовану вчену раду ДФ 12.093.012 Маріупольського державного університету на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність обраної теми досліджень. Актуальність теми в сучасних умовах в Україні є дуже високою. Зокрема, Україна проводить політику децентралізації влади, передаючи більше повноважень та відповідальностей на рівень територіальних громад, це створює потребу в ефективному механізмі управління соціальними послугами на рівні громад. Крім того, впроваджується реформа соціального сектору з метою покращення якості та доступності соціальних послуг для населення. Це передбачає не лише фінансову підтримку, але й реорганізацію системи управління цими послугами. Глобальна пандемія створила нові виклики для надання соціальних послуг, таких як медична допомога, допомога безробітним та інші.

Таким чином, дослідження організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах України є важливим для забезпечення ефективності та якості цих послуг, а також для врахування сучасних викликів та потреб населення. Перспективними напрямками подальших досліджень є вирішення проблем надання якісних та своєчасних соціальних послуг для вразливих верств цивільного населення та військових в стані відновлення і реабілітації, обліку та аналізу накопиченого вітчизняного та зарубіжного досвіду у цьому напрямі.

У зв'язку з цим, дисертаційне дослідження, в якому зроблено спробу обґрунтування та розроблення концептуальних, теоретико-методичних та прикладних аспектів організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах – є актуальним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертація Сухової Ксенії Костянтинівни присвячена розробленню концептуальних, теоретико-методичних та прикладних аспектів організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах на засадах впровадження європейських стандартів.

Обґрунтованим слід вважати дослідження сутності та особливості реалізації організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах. Авторкою встановлено, що

сутність організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг є реалізація його основних завдань: встановлення переліку та рівня державних мінімальних соціальних стандартів відповідно до гарантій держави щодо надання соціальних послуг, які забезпечують необхідний рівень споживання соціально значимих благ; розробки соціальних та фінансових нормативів для територіальних громад; формування бюджетної політики; створення через місцеві органи управління умов для розвитку територіального ринку соціальних послуг; моніторингу соціальних послуг; контролю надання державних та територіальних послуг.

Проведено наочне розмежування зобов'язань між центральним та регіональними рівнями, з якого видно не досконалість існуючих організаційних засад державного управління наданням соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану.

Проведений аналіз зарубіжного досвіду таких країн як Франція, Німеччина, Велика Британія та США, в яких соціальна сфера є одним із ключових напрямів державної політики. Визначено підходи до формування пріоритетних напрямів державної політики з надання соціальних послуг населенню у розвинених країнах світу, а саме серед напрямів використання зарубіжного досвіду надання соціальних виплат виділено наступні чинники: приведення розмірів соціальних виплат до реальних потреб їх одержувачів; впровадження системи обов'язкового медичного страхування; охоплення системою соціальних виплат лише населення без засобів до існування та втрати працездатності; забезпечення спрямованості та справедливості надання соціальних виплат шляхом посилення контрольних функцій органів соціального контролю; диференціація допомоги по безробіттю, що зумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захисту від безробіття осіб без альтернативних джерел доходу; надання соціальної допомоги в натуральній формі та у формі участі у тимчасових соціальних програмах, які передбачають не лише соціальну підтримку, а й працевлаштування та професійний розвиток.

Цікавою є пропозиція дисертантки щодо сучасного бачення та наукового обґрунтування визначення понять, «організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг», «резилієнтність в наданні соціальних послуг територіальним громадам» розкрито їх сутність та особливості реалізації в територіальних громадах.

Заслуговує на увагу розроблена та обґрунтована авторкою модель організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану України, а також те що розкрито напрями його формування, реалізації та вдосконалення, зокрема до теоретико-методологічних основ комплексного механізму державного регулювання ринку соціальних послуг віднесено: нормативно-правовий, інституційний, організаційний, економічний, фінансовий, ресурсний, інформаційно-комунікаційний механізми та обґрунтовано структуру, взаємозв'язки та систему відносин між елементами структури та учасниками ринку, що підпадають під регуляторний вплив держави.

Проведено соціологічне дослідження шляхом опитування населення з метою визначення ролі організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в період воєнного стану, за результатами аналізу зібраних даних розроблено базові методичні рекомендації для запровадження організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах та визначено основні фактори, що регулюють ринок соціальних послуг.

Крім цього Суховою К.К. виокремлено на макроекономічному рівні комплекс цілей та заходів, спрямованих на досягнення мети удосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах. Визначено основні чинники, які на даний час гальмують успішний розвиток вітчизняної системи державного управління наданням соціальних послуг територіальним громадам, до яких віднесено: фінансові ресурси; нецільове використання коштів, що спрямовуються на вирішення соціальних проблем, а також корупція; збільшення кількості різних категорій пільговиків; неефективний облік потреб в наданні соціальних послуг тощо.

Обґрунтованість наукових положень підтверджено фактичними офіційними матеріалами і літературними джерелами. Поставлена автором мета досягнута в повному обсязі.

Достовірність результатів і новизна досліджень, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, забезпечена знанням і творчим використанням наукової методології та застосуванням сучасних методів проведення досліджень. Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи плану науково-дослідних робіт Маріупольського державного університету (м. Київ) Міністерства освіти і науки України. При виконанні теми «Публічне управління для сталого територіально розвитку» (номер державної реєстрації 0118Ш01700, 2018-2024 рр.) дисертанткою запропоновано теоретичне обґрунтування та методичне забезпечення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах на основі визначення концептуальних засади стратегії та інструментарію надання соціальних послуг у територіальних громадах в умовах воєнного стану для формування ефективної взаємодії між урядом та суспільством в умовах війни.

Наукова новизна одержаних результатів включає наступне:
вперше:

- розкрито сутність та особливості реалізації організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, які визначаються конкретним контекстом та завданнями на рівні громади, зокрема: децентралізація що забезпечить перехід влади та фінансових ресурсів на рівень територіальних громад, це дозволить громадам самостійно планувати та приймати рішення стосовно надання соціальних послуг, відповідно до конкретних потреб своїх мешканців; сформовано

умови для активної участі громадян та громадських організацій у визначенні пріоритетів та контролі над наданням соціальних послуг;

- обґрунтовано забезпечення бюджетної автономії через власні бюджети громад, що дає їм можливість призначати кошти для соціальних послуг, здійснювати фінансовий контроль та раціонально розподіляти ресурси; розкрито чинники інтеграції послуг, що передбачають можливість інтеграції різних видів соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, соціальна підтримка тощо) для комплексного задоволення потреб громади; розкрито аспекти управління ресурсами громади, які включають витрати на адміністративні витрати та розподіл бюджетних коштів між різними програмами та послугами, обґрунтовано роль моніторингу та оцінки якості наданих соціальних послуг громаді: розкрито умови для розвитку партнерств, які забезпечать співпрацю територіальних громад з різними органами влади, стейкхолдерами, міжнародних організацій, громадські організації та приватного сектору, для забезпечення доступу до ресурсів та експертизи, щоб створити ефективну та гнучку систему державного управління, спрямовану на задоволення соціальними послугами громад в умовах воєнного стану та післявоєнний період;

- науково обґрунтовано авторське визначення понять «організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг» - це система структур, процесів, норм, правил і інструментів, що визначають, як органи публічного управління, місцевого самоврядування, стейкхолдери спільно планують, координують, фінансують, надають, моніторять та оцінюють соціальні послуги для населення територіальних громад та «резилієнтність в наданні соціальних послуг територіальним громадам» як здатність системи соціальних послуг і її інфраструктури адаптуватися до змінних умов і стрімкого розвитку суспільства та діяти ефективно в умовах кризи або надзвичайних ситуацій. Це включає в себе створення механізмів, які сприяють стійкості та швидкому відновленню соціальних послуг у разі природних катастроф, економічних труднощів, соціальних конфліктів чи інших подій, що можуть вплинути на благополуччя територіальних громад. Резилієнтність також враховує важливість включеності громади, співпраці між різними структурами управління та розвиток інноваційних підходів для вдосконалення надання соціальних послуг та забезпечення їх доступності та якості навіть в умовах невизначеності та тиску;

- розроблено модель організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану України та розкрито напрями його формування, реалізації та вдосконалення; визначено базові складові організаційного механізму: визначено базові складові організаційного механізму (мета, цілі, публічні та соціальні інститути з їх повноваженнями, ресурси, принципи та форми; інститути та їх повноваження, суб'єкти, об'єкти, результати, моніторинг зворотного зв'язку;

- введено в науковий обіг поняття «організаційний механізм державного управління системою надання соціальних послуг територіальним

громадам» та «резилієнтність в наданні соціальних послуг територіальним громадам»;

- проведено соціологічне дослідження на онлайн-платформі на тему «Роль організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в період воєнного стану», в умовах воєнного стану, яке було зорієнтоване на збір даних та аналіз запитів, думок та побажань населення з питань забезпечення соціальних послуг на місцевому рівні. Аналіз отриманих результатів опитування дав можливість з врахуванням проблем, зауважень та пропозицій сформулювати напрями вдосконалення функціонування організаційного механізму з державного управління надання соціальних послуг територіальним громадам. Група опитування склала 2000 осіб. Результатом дослідження стала розробка базових методичних рекомендацій для впровадження організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах: створення Інтегрованих Центрів Послуг: вважаємо за доцільне ініціювати створення центрів, які об'єднують різні види соціальних послуг на місцевому рівні, забезпечуючи одноразовий доступ громадян до різних сервісів, до прикладу на базі ЦНАП; розробка Єдиного Інформаційного Простору: створення єдиного цифрового середовища для обміну даними між різними службами та організаціями, що надають соціальні послуги з метою підвищення ефективності та оперативності їх діяльності; залучення громадськості до планування: заохочуємо включати представників громадськості у процес планування та моніторингу соціальних послуг, щоб враховувати реальні потреби громад; розвиток кадрового потенціалу: підтримка навчання та підвищення кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги, щоб забезпечити високий стандарт обслуговування; використання інтерактивних технологій: впроваджувати інформаційні технології, такі як відеоконференції та електронні платформи, для забезпечення доступу до послуг в умовах воєнного стану; моніторинг та оцінка: розробка системи моніторингу та оцінки якості надання соціальних послуг, щоб вчасно виявляти проблеми та коригувати стратегії; фінансова прозорість: забезпечення відкритості у фінансуванні та видатках на соціальні послуги для публічного контролю; створення кризового плану: розробити план дій для надання соціальних послуг у воєнний період, включаючи евакуацію та медичний захист; співпраця з міжнародними організаціями: встановлення партнерств з міжнародними організаціями для отримання допомоги та ресурсів у воєнний час; захист прав дітей та вразливих груп: особлива увага має бути приділена захисту прав дітей та інших вразливих груп населення під час воєнного стану.

удосконалено:

-теоретико-методологічне обґрунтування розмежування зобов'язань між центральним та регіональними рівнями в системі надання соціальних послуг, відповідно до яких на рівень територіальних громад покладено обов'язки по контролю за дотриманням законодавства у сфері соціального захисту населення, розробка планів та програм соціального розвитку,

ведення регіонального реєстру надавачів соціальних послуг, інформування населення щодо їх переліку який гарантується державою та переліку соціальних послуг які можуть замовлятися та оплачуватися населенням громад у недержавних організаціях та приватному секторі;

- підходи до формування пріоритетних напрямів державної політики надання соціальних послуг через аналіз зарубіжного досвіду таких країн, як Франція, Німеччина, Велика Британія та США, який переконливо показує, що пріоритетними напрямами державної політики надання соціальних послуг є: підтримка сімей (людей) у різних соціальних сферах та складних життєвих ситуаціях, імплементація елементів технічного впровадження такого досвіду сприятиме ефективності державного управління соціальною роботою в територіальних громадах. Серед напрямів використання зарубіжного досвіду надання соціальних виплат на нашу думку можемо виділити: приведення розмірів соціальних виплат до реальних потреб їх одержувачів; впровадження системи обов'язкового медичного страхування; охоплення системою соціальних виплат лише населення без засобів до існування та працездатності; забезпечення спрямованості та справедливості надання соціальних виплат шляхом посилення контрольних функцій органів соціального контролю; диференціація допомоги по безробіттю, що зумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захисту від безробіття осіб без альтернативних джерел доходу; надання соціальної допомоги в натуральній формі та у формі участі у тимчасових соціальних програмах, які передбачають не лише соціальну підтримку, а й працевлаштування та професійний розвиток;

- формування переліку тенденцій, які на даний час гальмують успішний розвиток вітчизняної системи державного управління наданням соціальних послуг: дефіцит фінансових ресурсів; нецільове використання коштів, що спрямовуються на вирішення соціальних проблем, а також корупція; збільшення кількості різних категорій пільговиків; неефективний облік потреб в наданні соціальних послуг;

дістало подальшого розвитку:

- систематизація історичної генези організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, особливості надання таких послуг в умовах воєнного стану чи пандемії;

- актуалізація і узагальнення європейського досвіду щодо застосування організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах в умовах євроінтеграції України, гармонізація, адаптація, імплементація в систему державного управління України з визначеними ЄС відповідними вимогами, нормами і стандартами;

- аргументація необхідності віднесення постійного удосконалення, гнучкості організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах до пріоритетів державної політики в Україні, важливими завданнями якої має бути розробка та впровадження Концепції і Національної Стратегії розвитку надання

соціальних послуг в територіальних громадах в умовах воєнного стану;

- обґрунтування необхідності запровадження в систему державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах інструментів діалогу, взаємодії та співробітництва між інститутами державного і недержавного секторів, забезпечення реальної участі зацікавлених сторін у процесі ухвалення важливих рішень щодо надання соціальних послуг в територіальних громадах;

- аналіз проблем, пов'язаних з державним управлінням надання соціальних послуг в територіальних громадах, розробленням, впровадженням і реалізацією гнучкого організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах.

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження.

Наукові розробки, пропозиції та висновки дисертаційної роботи можуть використовуватися у практиці діяльності органів публічної влади при: розробленні та прийнятті нормативно-правових актів, які регламентують формування та реалізацію організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, відповідних концепцій, стратегії та державних програм.

Окремі положення дисертації використовуються у практиці роботи органів публічної влади Управління суспільних комунікацій Департаменту цифрової трансформації та суспільних комунікацій Рівненської ОДА (довідка від 11.07.2022 № 352/01-06-22); Запорізької міської ради (довідка від 24.08.2023 № 09\03.3-27\02385); Департаменту соціального захисту населення Київської обласної військової адміністрації (довідка від 28.08.2023 № 7307\36.01\36.06.02.2023); Київської міської ради (довідка від 28.08.2023 № 007-906); тощо.

Практична значущість отриманих результатів підтверджена їх використанням у навчальному процесі закладів вищої освіти, зокрема впроваджені в освітній процес: кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління при підготовці і викладанні курсів «Управління ресурсним потенціалом національної економіки», «Публічне управління регіонами та територіями», «Державне управління соціальним та гуманітарним розвитком», та «Управління інтелектуальним капіталом територіальних громад» для здобувачів другого магістерського рівня вищої освіти зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Поліського національного університету (акт від 7 червня 2022 року); кафедри публічного управління та економіки при підготовці і викладанні навчальних дисциплін «Основи публічного управління», «Реформи держави та суспільства», «Надання публічних послуг», для студентів магістратури із спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування (акт від 15 червня 2023 року); кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права при підготовці і викладанні навчальної дисципліни «Сучасні тенденції розвитку адміністративного права та процесу» для

здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти із спеціальності 081 «Право» Академії праці, соціальних відносин і туризму (акт від 20 червня 2022 року).

Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідної роботи Маріупольського державного університету (м. Київ) Міністерства освіти і науки України «Публічне управління для сталого територіально розвитку» (номер державної реєстрації 0118Ш01700, 2018–2024 рр.) у рамках якої розроблено і науково обґрунтовано модель вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг на місцевому рівні, розкрито сутність і зв'язок її складових. Розробки та рекомендації дослідження впровадженні у навчальний процес при розробці навчально-методичного забезпечення з дисциплін «Публічне управління соціальним розвитком», «Державне управління та місцеве самоврядування» та «Соціальна і гуманітарна політика на державному рівні» освітньої програми «Публічне управління та адміністрування» першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти денної та заочної форми навчання (довідка від 05.09.2023 № 01-32/501).

Оцінка оформлення дисертації.

Дисертація оформлена згідно з висновками МОН України. Основні результати дисертаційної роботи викладено в 17 наукових праць загальним обсягом 9,7 друк. арк. (особисто автора – 8,1 друк. арк.), серед яких 5 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 2 статті в зарубіжному виданні ЄС, 1 стаття з індексацією в Web of Science та 10 публікації у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Дисертаційна робота структурно складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Висновки аргументовані. В роботі надані змістовні пропозиції.

Недоліки і побажання. Високо оцінюючи змістовність і значущість для теорії і практики результатів дисертації Сухової К.К., необхідно звернути увагу на окремі дискусійні положення, наявні в роботі.

1. У другому розділі за результатами статистичного дослідження та дослідження зарубіжного досвіду, авторкою встановлено, що зарубіжний досвід державного управління системою соціальних послуг демонструє динаміку та постійне розширення сфери надання соціальних послуг, звернення уваги до соціального обслуговування дітей з інклюзією, дітей, які залишилися без піклування батьків. Проте з рисунку 3.1.3. Механізм функціонування ринку соціальних послуг в умовах воєнного стану та реформ державного управління, який є авторським, не зрозуміло чи передбачені ці послуги в запропонованому механізмі авторкою.

2. В дисертаційній роботі авторка вказує на те, що на законодавчому рівні внесено відповідні зміни, зокрема запропоновано спрощений порядок прийняття рішень про надання соціальних послуг та порядок їх використання. Але варто було б більш ширше висвітлити на які види соціальних послуг поширюється цей порядок.

3. В дисертації авторкою запропоновано на рисунку 1.4.2. напрямки зосередження соціальних послуг, (на стор.68), перш за варто було вказати, що джерело це власна розробка авторки (так видається з викладеного матеріалу) а також запропонована система була б більш повною якщо доповнити її Блоком наукового регулювання, адже варто формувати науково обгрунтовані напрями до розширення напрямів надання соціальних послуг особливо в умовах воєнного стану.

Загальний висновок. 1. Дисертаційна робота Сухової Ксенії Костянтинівни на тему «Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах», є завершеним науковим дослідженням, виконаним на вельми актуальну тему. Вона містить теоретичні та методологічні засади, розробки науково-практичних рекомендацій щодо прикладних аспектів організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувачки.

2. Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних авторкою наукових результатів, їх обгрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Сухової Ксенії Костянтинівни на тему «Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах» відповідає вимогам МОН України, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, та відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові № 44 від 12.01.2022р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Сухової Ксенії Костянтинівни – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент,

Професор кафедри управління охороною

здоров'я та публічного адміністрування

Національного університету охорони

здоров'я України імені П.Л.Шупика,

доктор з державного управління, професор

Деса
К.В.Дубич

С. Дубич
С. Дубич